

Joannes Baptist Donche en Brugse grafschriftenverzamelingen

Een kopie van het grafschriftenboek *De Hooghe* voor de
Sint-Salvatorskerk (ca. 1801)

OP ZATERDAG 2 OKTOBER 2011 WERD OP EEN VEILING TE BRUGGE een handschrift van 63 bladen aangeboden met grafschriften van de Brugse St.-Walburgakerk^[1]. In deze bijdrage maken we een vergelijking met het deel St.-Walburga van de gekende verzameling *De Hooghe* plus nog drie andere handschriften met Brugse grafschriften, alle bewaard in de Openbare Bibliotheek Brugge, met name de handschriften 449, 606, 607 en 691. De laatste drie werden eerder al in 2004 door ons in dit tijdschrift beschreven, waarbij aangetoond werd zij dezelfde samensteller hebben en van ca. 1800 dateren^[2].

Laten we het geveilde handschrift kort aanduiden door JBD-SS1 - deze afkorting wordt later wel duidelijk. JBD-SS1 is ingebonden in een rode kartonnen kافت met donkerrode lederen rug die het voor- en achterplat nog over ong. 2,5 cm bedekt en eindigt met een verguld friesje. Op het voorplat staat in vergulde hoofdletters: EPITAPHIEN ETC. / IN ST. SALVATORS. De rug is verdeeld door vijf opgedrukte vergulde dubbele streepjes.

Binnenin steken twee genummerde titelbladen en dan twee reeksen bladen met bladzijdenrs. 1 t/m 64 en 89 t/m 136. Er volgt na blz. 10 één enkel niet-genummerd blad met op de verso zijde een lavistekening en er zijn twee blanco bladen na blz. 16. De tekst van de onderste regels van blz. 64 vervolgt niet op de volgende bladzijde die het nr. 89 draagt. Hier ontbreken dus bladen. Het tweede deel (89 t/m 136) is vermoedelijk wel het einde van het handschrift: de twee allerlaatste bladzijden behelzen een *Vervolg van sepulturen buyten de kerke*

[1] Brugge, Veiling Van de Wiele, 2 oktober 2011, lot 759. De Openbare Bibliotheek Brugge had al eerder, in samenspraak met de particuliere eigenaars, de aankoop van dit handschrift in overweging genomen. Een aankoop was niet relevant, onder meer omdat het handschrift een grafschriftenverzameling omvat reeds aanwezig in het handschrift *De Hooghe* en het hs. 691 van deze bibliotheek.

63 bladen is inclusief het eerste en laatste onbeschreven blad. Het vierde blad heeft bladzijdennummer 1.

[2] P. DONCHE, 'Enkele Brugse grafschriftenboeken uit ca 1800 en hun samensteller', in: *Biekorf*, 104 (2004), p. 279-287.

van S. Salvators en bevatten ook de meest recente overlijdensdata uit het hele handschrift: 18 juni 1801, 28 maerte 1801 en 8 juni 1801. De beschrijving der zerken buiten de kerk, d.w.z. op het kerkhof van St.-Salvator werd begonnen in de blzn. 126-129, wordt gevolgd door 5 blzn. betreffende rouwborden opgehangen binnen de kerk om dan te besluiten met het vervolg der zerken buiten de kerk.

Het titelblad vermeldt dat het een kopie is van het handschrift van Ignace de Hooghe, maar *vernieuwt ende gecontinueert ... tot het sluyten der kercken ten jaere 1798 door ...*^[3]. Het handschrift *De Hooghe* werd tussen 1698 en 1707 aangelegd door Ignace-Michel de Hooghe (+1715). Wat thans algemeen genoemd wordt "het handschrift *De Hooghe*" is wel niet De Hooghes origineel, maar wel een kopie in vier delen, gemaakt in 1789 door Mathias van Laerebeke, die ook nog twee delen aanvullingen voor de 18de eeuw samenstelde^[4]. In de titel van JBD-SS1 is na *door ...* geen naam ingevuld. Die niet ingevulde naam heeft wellicht betrekking op de schrijver van het handschrift waarop de kopïist de kopie JBD-SS1 maakte en niet op die kopïist zelf.

VORMVERGELIJKING MET DE HANDSCHRIFTEN 606, 607 EN 691 VAN DE OPENBARE BIBLIOTHEEK BRUGGE^[5]

Het handschrift JBD-SS1 toont tal van kenmerken die we ook in de handschriften. 606, 607 en 691 terugvinden. Deze kenmerken betreffen vooreerst het papier, met name officieel papier^[6] met overal hetzelfde watermerk (de ene

[3] Eerste titelblad: *Versaemeling van alle de Sepulturen, Epitaphien, besetten, Waepens ende Blasonen Die bevonden worden in alle de kerken, Cloosters, Abdyen, Capellen ende Godshuysen, binnen de stad van Brugge, by een vergadert ten jaeren 1698 a 1707 door d'heer Ignace De hooghe, rudder heere van ten heede, Baeshove, Walle, Peute, Villeck etc^e ende vernieuwt ende gecontinueert ende ingebracht alle zercken die in wesen waeren op de kerkhoven, tot het sluyten der kercken ten jaere 1798 door ...* [niet ingevuld]. *Behelsende de colegiale kercke van S' Salvators f^o, de parochiale kerken van S^c Walburge 139, S' Jacobs 203, S' Gillis 307, S^c Catharina 359 ende Ste Anna 379.*

Tweede titelblad: *Zerckschriften, Epitaphien, Blasoen etc^e de welke gevonden worden in de collegiale ende parochiale kerke, van S. SALVATORS. Binnen Brugghe, tot den Jaere ...* [niet ingevuld].

[4] Handschrift *De Hooghe* is BRUGGE, Openbare Bibliotheek, hs. 449 (vijf delen in zes volumes), digitaal ontsloten via www.historischebronnenbrugge.be. Verder in de artikel wordt dit handschrift afwisselend als hs. 449 én hs. *De Hooghe* aangeduid.

[5] Deze handschriften worden verder aangeduid als hs. 606, hs. 607 en hs. 691.

[6] Op de eerste titelbladzijde en verder op de blzn. 3, 9, 13, 15, 17, 19, 27, 93, 95, 97, 113, 115, 117, 119, 121 en 123 ziet men bovenaan nog de afgesneden onderrand van een stempel met de tekst FLANDRIÆ (meest duidelijk op blz. 19), met links ervan ofwel het cijfer 56 of 48 en rechts: St. Dit soort officieel papier treft men ook aan in hs. 606 (bv. p. 1).

helft van een gekroonde cirkel opgehouden door een klimmende leeuw)^[7] en waarvan de gevouwen bladen een identiek formaat hebben (265 op 188 mm)^[8]. De paginering is zeer gelijkaardig. De gelijkenis met de handschriften 606, 607 en 691 gaat verder op voor het karakteristieke 18de-eeuws geschrift en de vele getekende en ingekleurde wapenschilden^[9] en obiits.

Ook de datering en de provenances geven aan met verwante handschriften te maken te hebben. De laatst vermelde data in de grafschriften zijn van juni 1801. Hs. 691 vermeldt expliciet in de titel dat aanvullingen gebeurden tot 1802. Eerder stipten we aan dat hs. 606 en 607 in november 1929 werden aangekocht op een veiling gehouden door Albert de Tavernier te Antwerpen^[10] (zoon van Albert sr, die boekenveilingen organiseerde te Gent). JBD-SS1 bevat een etiketje op de binnenzijde van de kaft met vermelding: LIBRAIRIE GASTON DE TAVERNIER, 20, RUE COURTE DU JOUR, GAND. Een H. de Tavernier organiseerde volgens de krant *Het Volksbelang* op zaterdag 16 april 1910 een veiling waarvan de geïnteresseerden de catalogus konden afhalen bij de boekhandel De Tavernier, Korte Dagsteeg 22 te Gent. Ook via deze boekhandelaarsfamilie is er dus eind de jaren 1920 een verband tussen dit handschrift en de handschriften 606 en 607 (hs. 691 werd pas in 2001 door de Openbare Bibliotheek Brugge verworven).

Dat alles leidt tot één besluit: JBD-SS1 is van de zelfde samensteller als hss. 606, 607 en 691 en dit is (zie ons in voetnoot 2 geciteerd artikel) Joannes Baptist Donche (Brugge, 1737 – Brugge, 1810), zoon van Petrus en Maria Joanna Pattyn. Vandaar onze afkorting JBD - S[int]S[alvator].

-
- [7] In handschrift 606 heeft p. 177, het papier van de lavistekening, een ander watermerk (cirkel met gekrulde lijnen erbinnen) dat dan weer gelijk is aan het watermerk van alle bladen van de handschriften 607 en 691.
- [8] Dit is iets kleiner dan het formaat van hs. 607 (280 x 200) en komt dicht in de buurt van hs. 691 (270 x 200). De hoogte van de katernen bij hs. 606 is ongelijk; de maximale hoogte is ook hier 265 mm.
- [9] Karakteristiek zijn de ronde vormen voor de kop en het lichaam van dieren die in het schild of als schildhouder worden afgebeeld. Zo zien leeuwenkoppen er als zeehondenkoppen uit, hebben leeuwen een S-vormig lijf, en lijken adelaars soms wat op kippen.
- [10] A. DE POORTER, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque publique de la ville de Bruges*, Gembloux, 1934, p. 717-718. In J. BLOGIE, *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés. I. Catalogue belges*, Brussel, 1982 vinden we een veiling (1413 loten) van 19 tot 22 november 1929 te Antwerpen door Albert de Tavernier. Vader de Tavernier organiseerde minstens 46 boekenveilingen te Gent van 1900 tot 1931, vader en zoon Albert samen twee te Antwerpen in 1912 en 1913 en zoon Albert te Antwerpen, minstens 120 van 1917 tot 1952. Gaston de Tavernier (een andere zoon van Albert sr.?) organiseerde minstens 110 boekenveilingen te Gent van 1931 tot 1960.

Hij was infanterieofficier in het keizerlijke Oostenrijkse leger, maar keerde zich tegen de Oostenrijkers tijdens de Brabantse Omwenteling van 1789. Na de Oostenrijkse restauratie verbleef hij wijselijk een tijdje in het buitenland (Zuid-Amerika, Tobago), keerde eind 1792 terug (de Oostenrijkers waren verdreven door de Fransen) en ging inwonen bij zijn broer Niklaas Donche in het huis op de hoek van de Schuttersstraat en de Jan Boninstraat (waar zijn neef Lodewijk Vincent Donche in de jaren 1797-1812, zonder dat iemand van de familie het wist, het H. Bloed verborg).

INHOUDSVERGELIJKING MET HET HANDSCHRIFT DE HOOGHE

JBD-SS1 vermeldt op het eerste titelblad: *Versaemeling van alle de Sepulturen, Epitaphien, besetten, Waepens ende Blasonen Die bevonden worden in alle de kerken, Cloosters, Abdyen, Capellen ende Godshuysen, binnen de stad van Brugge, by een vergadert ten jaeren 1698 a 1707 door d'heer Ignace De hooghe, rudder heere van ten heede, Baeshove, Walle, Peute, Villeck etc^e ende vernieuwt ende gecontinueert ende ingebracht alle zercken die in wesen waeren op de kerkhoven, tot het sluyten der kercken ten jaere 1798 door ... [niet ingevuld]. Behelsende de colegiale kercke van S' Salvators f^o1, de parochiale kerken van S^c Walburge 139, S' Jacobs 203, S' Gillis 307, S^c Catharina 359 ende S^c Anna 379.*

Die titel (tot ten jaere 1798 door ...) treft men in dezelfde bewoordingen ook aan in het zgn. handschrift *De Hooghe* in deel I, p. 3^[11]. De grafzerken van de St.-Salvatorskerk worden in hs. 449 behandeld in het deel III, op de bladzijden 3 tot "74"^[12]. In dit handschrift zijn er lavistekeningen ingelast na de blz. 12, 20, 21, 33, 39, 41 en 74. In JBD-SS1 worden de grafzerken behandeld vanaf blz. 1 (zonder fouten in de bladzijdennummering) en is er maar één lavistekening (na blz. 10). Zoals eerder opgemerkt volgt na bladzijde 64 een bladzijde met nummer 89. Het gaat hier niet om een foute paginering, wel om ontbrekende bladen.

Laten we even de lavistekeningen in beide handschriften buiten beschouwing, dan zien we bij een bladzijde-voor-bladzijde vergelijking dat de inhoud van de eerste 64 bladzijden grafzerken van hs. 449, III in dezelfde volgorde en met dezelfde inhoud op elke bladzijde afzonderlijk terug te vinden zijn in het JBD-SS1, blz. 1 tot/met 64. Het gaat dus inhoudelijk en vormelijk om een uiterst getrouwe kopie.

[11] Zoals geciteerd in A. DE POORTER, *Catalogue*, p. 506.

[12] We schrijven "74", want dit zou in feite 77 moeten zijn. De paginering in *De Hooghe/Van Laerebeke* gaat immers drie keer in de fout: er zijn twee bladzijden "17", twee "64" en twee "74".

Bekijken we de inhoud van deze bladzijden nog even nader, dan zien we dat het steeds om grafzerken gaat met datums van vóór 1707, m.a.w. om optekeningen door Ignace-Michiel de Hooghe (die zijn optekeningen maakte tussen 1698 en 1707). Een klein verschil tussen hs. 449, III, p. 52 en JBD-SS1, p. 51 zien we in het grafschrift van Jan Brumaere en zijn echtgenote Barbara van Hulle: in hs. 449, III zijn de overlijdensdata niet ingevuld, in JBD-SS1 wel, nl. resp. 1 8bre 1718 en 12 8bre 1718, in wat zwartere inkt en enkele regels verder zien we nog een tussen gelaste regel die over een afstammeling vermeldt (ook in zwartere inkt): *overleden den 16 augusty 1737*. Joannes Baptist Donche heeft dus zelf die ontbrekende data aangevuld en nieuwe informatie toegevoegd, zoals deze wellicht in zijn tijd (eind 18de eeuw-1801) bijgekappt waren in de grafsteen of die hij uit andere bronnen kende. Zo ook schreef hij op blz. 64 bij: *Nota, den ouden zarck is noch zienelijck (1798)*, waarmee hij overigens verklaart dat hij dus al minstens in 1798 aan zijn kopieerwerk begonnen was ...

Wat stond er in het ontbrekende stuk van JBD-SS1 op de blzn. 65 t/m 88?

Zeer vermoedelijk datgene wat in hs. 449, III na blz. "64[bis]" volgt. Daar gaat het om nog zes bladzijden grafzerken in de kerk en vier bladzijden met grafzerken die geput werden uit een *Cahier met eenige begravingen gedaen in de kerke van St.-Salvators*. (Daarna begint het hoofdstuk over de St.-Walburgakerk.) In JBD-SS1 is het deel 65 t/m 74 van het ontbrekende stuk dus de laatste 10 (op totaal van 74) bladzijden voor de aantekeningen van De Hooghe voor de St.-Salvatorskerk. En wat omvatten de blzn. 75 t/m 88? Zeer vermoedelijk het begin van de aanvullingen voor de periode 1708-1789 door Mathias van Laerebeke zoals opgetekend in hs. 449, V, p. 91 t/m 104 (p. 91 bevat de titel: *Vervolg der Zerkenschriften, Epitaphien etc^e der kerke van S^t. SALVATORS van den jaere 1698 tot 1789*). Immers, wat in JBD-SS1, p. 89-136 staat kunnen we terugvinden als hs. 449, V, p. 105-151. De 15 ontbrekende bladzijden in JBD-SS1 zijn dus ongetwijfeld de kopie van de 14 bladzijden 91-104 van Mathias van Laerebeke. Dus opnieuw stellen we vast dat voor het tweede stuk, dit een getrouwe kopie is van hs. 449, deel V van de 18de-eeuwse aanvullingen voor de St.-Salvatorskerk.

Joannes Baptist Donche heeft enkele kleine foutjes gemaakt. Vooreerst één die hij nog tijdig opmerkte: op p. 92 noteert hij onderaan (onder een vol-blad streep) *Nota: het 3 en 4 waepen hier boven sijn quaelijk geplaefts, het 3e moet Samulan sijn niet het waepen van Contreras, en dat van Contreras het gone hier staet voor Samulan*. Een vergelijking met hs. 449, V, p. 108 laat zien dat hij inderdaad verkeerd

had afgetekend. Een vergetelheid vinden we op zijn p. 95 (p. 11 in hs. 449, V): hij vergat het wapenschild Vanden Kerckhove over te tekenen en ook op zijn p. 98 vergat hij het grafschrift van Jacob Beaucourt +1730 (hs. 449, V, p. 115, 3 regels) te kopiëren.

Wat onmiddellijk daarna volgde in hs. 449, V, p. 115, nl. de witte zerk van de St. Josephs Capelle van François van der Straeten en Anna de la Bye (twee wapenschilden geflankeerd door vier kwartierschilden en grafschrift), verving hij door de opmerking: *Dit naervolgende is het vervolg dat nog staet op den zerk van d'heer ende m' François van der Straeten, ziet hier vooren f° 36*. In JBD-SS1 p. 36 vinden we inderdaad die getekende wapenschilden en tekst. Hij had dus gezien dat Mathias van Laerebeke hier gewoon herhaalde (bovendien met fouten) van wat eerder al in hs. 449, III, p. 37 vermeld stond en dus vond Joannes Baptist het terecht onnodig die herhaling te kopiëren.

Joannes Baptist last ook eigen aanvullingen in: op zijn p. 96 vult hij een overlijdensdatum 28 juny 1796 aan (niet in hs. 449, V, 113). En daar waar na de zerk van jonker Franciscus Dominicus de Doys +1759 (hs. 449, V, p. 146) Mathias van Laerebeke besluit met "Eynde deser kercke", gaat Joannes Baptist verder met nog acht grafschriften met overlijdensjaren 1793, 1796, 1791, 1796, 1766 (sic, schrijffout?), 1792, 1793, 1801 en 1801 (p. 127-129 en 135-136). Hij gaat dus om zerkstenen die erbij gekomen waren nadat Mathias van Laerebeke zijn hs. 449, V afgesloten had.

Joannes Baptist Donche heeft allicht niet de kopie gemaakt bij Mathias van Laerebeke zelf (ca. 1763 - Jabbeke, 1803). Deze laatste had uit geldnood zijn kopie van het hs. *De Hooghe* afgestaan aan notaris De Gheldere. Hij kon immers de scribent en illustrator die in zijn opdracht werkte, niet meer betalen. Zijn notaris nam de betaling over, waarna deze in de handschriften de naam Van Laerebeke schrapte en verving door zijn eigen naam. Mathias van Laerebeke was al in 1792 in financiële moeilijkheden^[13]. Daar Joannes Baptist Donche zijn kopie maakte na eind 1792 (tot dan was hij in het buitenland), er aan bezigwas in 1798 en afsloot rond 1801-02, is dit allicht via notaris De Gheldere verlopen.

[13] C. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, 'L'épithaphier de Bruges', in: *Tablettes des Flandres*, I, Brugge, 1948, p. 318.

INHOUDSVERGELIJKING MET HS. 691 VAN DE OPENBARE BIBLIOTHEEK BRUGGE

Vergelijken we nu de inhoud van JBD-SS1 met die van hs. 691^[14] volume II, p. 1-151 (de bladzijden met grafschriften hebben daar een eigen nummering). Het betreft hier ook St.-Salvator in een handschrift van Joannes Baptist Donche. Al snel wordt duidelijk dat JBD-SS1 een eerste versie is en hs. 691, II, 1-151 de herwerking daarvan (vandaar de "1" (eerste versie) in onze afkorting JBD-SS1).

Dit volgt vooreerst uit de vergelijking van de pagina JBD-SS1, 37 met zijn corresponderende pagina in hs. 691, II, 40. In JBD-SS1 vergiste Joannes Baptist zich tijdens het overtekenen uit hs. *De Hooghe*, III, 38: voor een gedeeld wapen *Van Heede - De Raedt* tekende hij een schild *Van Heede* op de volle breedte, zag toen zijn fout en tekende dan ernaast een schild *De Raedt*, op halve breedte (meer ruimte tot aan de bladrand had hij toch niet meer). Die fout is er niet meer in hs. 691, II, 40.

Ook het feit dat, zoals we hoger zagen, JBD-SS1 helemaal de volgorde aanhoudt van het handschrift *De Hooghe*, III, 3-74 (gegevens van vóór 1707) en daarna van de aanvullingen uit 1707-1789 uit V, 105-151, terwijl in hs. 691, II, 1-151 de grafschriften herschikt zijn, wijst erop dat JBD-SS1 eerst komt.

We zien ook dat in hs. 691, II de persoonsnamen in beduidend grotere letters en dikkere pen geschreven werden om ze sneller te kunnen terugvinden in de teksten, daar waar dit in JBD-SS1 nog niet het geval is en evenmin in het hs. *De Hooghe*. Dit is allicht een "redactionele verbetering" doorgevoerd bij zijn tweede kopie.

Tenslotte is er het feit dat zowat alle bladzijden van JBD-SS1 met een dubbele lichte potloodstreep doorstreept zijn. Ongetwijfeld gaf hij hiermee voor zichzelf aan welke bladzijden hij uit JBD-SS1 al had over gekopieerd naar hs. 691, II.

[14] Het eerste deel betreft een beschrijving (geschiedenis) van de St.- Salvatorskerk. Dit deel strekt zich uit over twee volumes en beslaat in totaal 674 pagina's, waar de pagina's 665 tot 673 de titel hebben *Vervolg der beschrijving van deeze kerke* (gegevens van 5 januari 1802 tot 21 januari 1803). In onze vorige bijdrage, P. DONCHE, 'Enkele Brugse grafschriftenboeken', p. 279, dachten we nog dat het deel beschrijving van de kerk van een andere hand was dan het deel grafschriften. Deze mening zijn we niet langer toegedaan, op basis van paleografische criteria die ons hier te ver zouden leiden. Dit handschrift was voor de veiling in Damme, 2001 in bezit van E.H. Jozef Van den Heuvel (Nevele, 1922 - Brugge, 2002), medepastoor in Koekelare en Knokke, leraar in Veurne, Avelgem, Kortrijk en Brugge, en zijn leven lang bijzonder historisch actief. Zie onder meer F. DEBRABANDERE, 'In memoriam Jozef Van den Heuvel', in: *De Leiegouw*, 44 (2003), p. 316. Het handschrift bevat verschillende eigendomsmerken van Jozef Van den Heuvel.

DE COLLECTIE VAN JOANNES BAPTIST DONCHE

Bekijken we nog even het onderschrift onder de titel van JBD-SS1, nl: *Behelzende de colegiale kercke van S' Salvators f^o1, de parochiale kerken van Ste Walburge 139, S' Jacobs 203, S' Gillis 307, Ste Catharina 359 ende Ste Anna 379.*

De volgorde der geciteerde kerken en vooral de geciteerde bladzijdennummers stemmen niet overeen met het handschrift 449, III, daar is het immers: St.-Salvator: p. 3, St.-Walburga: p. 75, St.-Gillis: p. 114, St.-Jacob: p. 146, St.-Anna: p. 207 en St.-Catharina: p. 237. Die zin heeft dus geen betrekking op het handschrift van Van Laerebeke. Wel is het de nieuwe paginering die in JBD-SS1 door Joannes Baptist Donche werd aangebracht. Dit wordt bevestigd door een vergelijking met hs. 606, waarin Joannes Baptist Donche de parochiekerken van St.-Jacob, St.-Gillis, St.-Catharina en St.-Anna behandelt. De volgorde der kerken stemt nu wel overeen en in dit handschrift wordt een dubbele nummering gebruikt, een oude, doorstreept, beginnend met p. 203 en erboven een nieuwe beginnend met p. 1^[5].

Ook de chronologie klopt: we merkten hoger op dat de laatste vermelde data in de grafchriften in JBD-SS1 van juni 1801 waren. In hs. 606 is de meest recente datum: 1802; hs. 691, de door Joannes Baptist opnieuw gemaakte kopie voor St.-Salvator, vermeldt tot den jaere 1802.

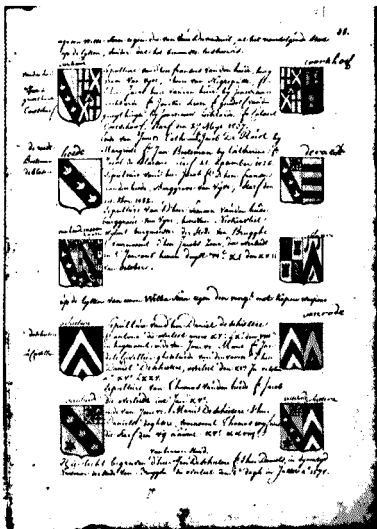
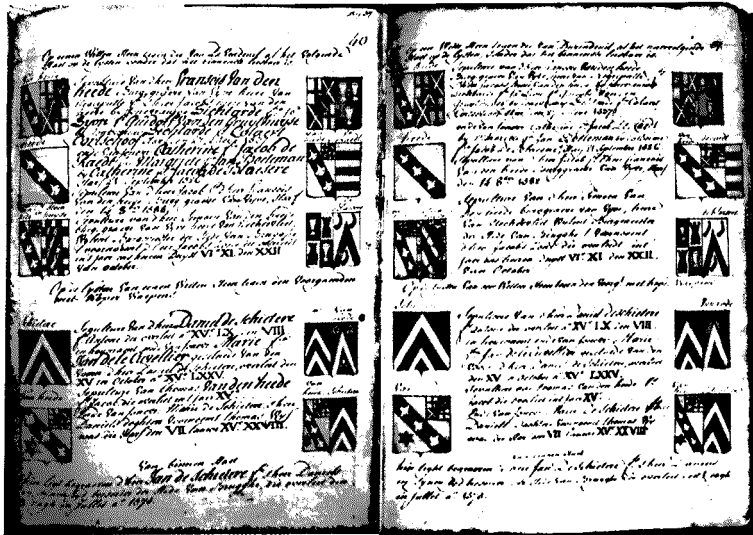
Het deel St.-Walburga, in de oude nummering p. 139-201 is dus zeker ooit wel gemaakt en allicht in 1801, maar dit is niet aanwezig in de thans gekende kopieën van Joannes Baptist Donche. Dat deel moet zich dus nog in privaat bezit of in een onbekende bibliotheek bevinden (of verloren gegaan zijn).

Het deel der mannenkloosters (hs. *De Hooghe*, VI) heeft hij ook gekopieerd en is bewaard als hs. 607.

Of hij ook ooit het deel over de kerken van St.-Donaas en O.L.Vrouw (hs. *De Hooghe*, I-II) en dit van de vrouwenkloosters (hs. *De Hooghe*, IV) gekopieerd heeft, daar hebben we geen hard bewijs voor, maar dit ligt toch wel in de lijn der verwachtingen^[6].

[15] De oude nummers voor de subtitelbladen van de kerken St.-Gillis, St.-Catharina en St.-Anna zijn resp. p. 305, 357 en 377. Op twee bladzijdennummers na zijn dit precies de bladzijdennummers zoals hoger aangegeven (het verschil kan verklaard worden door dat hij de subtitelbladen overslaat en zijn nummers direct laat verwijzen naar het eerste grafchrift van elk der parochiekerken).

[16] BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, Fonds Goethals 1658 en 1659 zijn 18de-eeuwse kopies van resp. het volume der vrouwenkloosters en het volume betreffende de acht parochiekerken van het hs. *De Hooghe* maar zijn niet van Joannes Baptist Donche: het geschrift is duidelijk anders (een zeer verzorgd, bijna calligrafisch 18de-eeuws geschrift), het formaat is ook flink groter: 340 x 225 mm. Er is lege ruimte overgelaten voor wapenschilden maar geen enkele tekening is aanwezig.

Drie overeenstemmende pagina's uit hs. De Hooghe, III, p. 38 (1789) hs. JBD-SS1, p. 37 (1801) en hs. 691, II, p. 40 (1802)

Er zouden dus best nog (heel wat?) meer handschriften met Brugse graf-schriften van Joannes Baptist Donche kunnen zijn die nog op ontdekking liggen te wachten ...

Hieronder vatten we alles nog eens samen:

Vol.	I.-M. de Hooghe – M. van Laerebeke (hs. 449, 6 vol.)	aantal blz	J.B. Donche (JBD-SS1 en hss. 606, 607, 691)	aantal blz
I	St.-Donaas (1-108)	108	?	?
II	O.-L.-Vrouw (109-271)	163	?	?
III	St.-Salvator (1-74)	74	JBD-SS1 (1-64) [65-74] kopie in 691, II (1-151)	74
	St.-Walburga (75-113)	38	?	?
	St.-Gillis (114-145)	32	606 (o.n. 305-356)	52
	St.-Jacob (146-206)	61	606 (o.n. 203-304)	102
	St.-Anna (207-236)	30	606 (o.n. 357-376)	20
	St.-Catharina (237-275)	39	606 (o.n. 377-424)	48
	Aanvullingen en enkele begrafenissen in kloosters (276-292)	17		
IV	Vrouwenkloosters en -abdijen, kapellen en godshuizen (1-203) index (tot 214)		?	?
V	Aanvullingen bij de 8 parochiale kerken:			
	St.-Donaas (3-48)	46	?	?
	O.-L.-Vrouw (49-90)	42	?	?
	St.-Salvator (91-151)	61	JBD-SS1 [75-88] (89-136) kopie in 691, II (1-151)	62
	St.-Jacob (152-189)	38	61+38 = 99, vgl. 606: 102	
	St.-Gillis (190-207)	18	32+18 = 50, vgl. 606: 52	
	St.-Anna (208-233)	26	30+26 = 56, vgl. 606 slechts 20 (?)	
	St.-Catharina (234-241)	8	39 + 8 = 47, vlg. 606: 48	
	St.-Walburga (242-256) index (tot 275)	15	?	?
VI	Mannenkloosters (1-299) index (tot 310)	299 11	607 (o.n. 1- ± 400) index (tot 416)	400 16

Legende: () = bladzijdennummers, o.n.= oud nummer, [] = bewaarplaats onbekend

DE VEILING VAN 1929

De handschriftencatalogus van de Openbare Bibliotheek Brugge geeft aan dat de handschriften 606 en 607 verworven werden op een veiling gehouden te Antwerpen door A. [I]bert de Tavernier in november 1929. We vinden inderdaad

in de catalogus^[17] van deze veiling de verkoop op vrijdag 22 november van heel wat handschriften en gedrukte werken m.b.t. Brugge en het Brugse Vrije (de loten 1048 t/m 1163)^[18]. Daarvan zijn de loten 1136 en 1137^[19] ongetwijfeld 606 en 607^[20]. Maar onder lot 1121^[21] herkennen we ook het handschrift in twee volumes met de beschrijving van de St.-Salvatorskerk, gevolgd door grafschriften in deze kerk, dat door de Openbare Bibliotheek Brugge verworven werd uit een veiling te Damme in 2001.

En jawel, ook lot 1134 blijkt na inspectie van de omschrijving, het handschrift JBD-SS1 te zijn. Het wordt er beschreven als: *Zerck Schriften, Epitaphien, Blasoen etc., dewelke gevonden worden inde Collegiale en de parochiale Kerke, van St. Salvators binnen Brugghe, tot den Jare (1801). - In-4. Dem. rel. v. - Manuscrit du 18e siècle (écriture courante), sur pap. blanc. de 135 pages, contenant env. 440 blasons d'armoiries dess. et coloriés à la main. Extrêmement important pour la généalogie des familles brugeoises.*

De geciteerde titel is woord voor woord exact wat we aantreffen op het tweede ongenummerde blad (het jaartal (1801) is wel een "invulling" door de samenstellers van de catalogus). In JBD-SS1 telden we in eerste instantie 482 ingetekende wapenschilden (niet meegeteld de wapens waarvan enkel een omtrek getekend

-
- [17] BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, R 47903/541: *Catalogue d'une importante collection de Livres Anciens et Modernes, Bibliographie, Religion, Belles-Lettres, ... Très importante documentation manuscrite et ouvrages imprimés concernant le Franc et la ville de Bruges ... dont la vente publique aura lieu le mardi 19 novembre 1929 et 3 jours suivants...* (deurwaarder: J[os] Van Damme, directie: Alb[ert] de Tavernier, Lange Herentalsebaan 12, Antwerpen).
- [18] De loten 1048-1163 komen mogelijk van één enkele Brugse bibliofiel: op het titelblad wordt vermeld dat er ook twee bibliotheekmeubelen in acajou verkocht worden van een Brugse en een Antwerpse bibliofiel.
- [19] Beschrijvingen: Lot 1136: *Inscriptions funéraires et Epitaphes dans les différentes églises paroissiales de la ville de Bruges: S. Jacques, S. Gilles, Ste Cathérine, Ste Anne. In-4. Rel. [iure] v. [eau] anc. [ien] - Manuscrit sur pap. [ier] blanc. Ecriture courante du 17e [allicht foutief voor 18e] siècle, de 230 pages. Av. [ec] 568 blasons darmoiries dess. [inés] et color. [iés] à la main. Manuscrit d'une importance capitale pour les familles brugeoises. A la fin, Table alphabétique des familles citées. Lot 1137: *Zerk-Schriften, Epitaphien ende Blasons bevonden in de kerke der E. E. Paters Augustinen, Carmeliten, Recollection, Capucinen, Discalsen, Chartreusen, Abdye v. Eeckhoutte, S. Trudo binnen Brugghe tot den jare 1796. - Manuscrits de 422 pages + table. Av. env. [iron] 1100 blasons d'armoiries et fig. [ures] de pierres tombales coloriées.**
- [20] Lot 1130: *Bruges. Jaerboek van Brugge 1685-1781* is ook ongetwijfeld het handschrift BRUGGE, Openbare Bibliotheek, hs. 605 (*Succincte copie der jaerboeken van Brugghe, 1685-1781*, die de bibliotheekcatalogus vermeld als aangekocht op dezelfde veiling).
- [21] Beschrijving: *Beschrijvinge van de Parochiale ende Collegiale Kercke van S. Salvatoris in Brugge. - Manuscrit original en 2 vol. In-4. Rel. v. anc. A la fin: Versaemeling van alle de Sepultures, Epitaphien... van S. Salvators... av. env. 680 fig. darmoiries et pierre tombales, dess. et color. à la main.*

is maar verder niet ingevuld). Maar tellen we ook niet de hoofdwapens op een grafmonument mee wanneer deze herhaald staan in de kwartierschilden, dan komen we uit op 451, wat goed overeenstemt met de omschrijving 'ongeveer 440'. Dit betekent dan ook dat de 24 ontbrekende bladzijden (65 t/m 88) ook al in 1929 ontbraken. Het ontbrekende gedeelte ontbrak allicht al op het moment van de inbinding.

De loten 1124 en 1135 van die veiling worden er omschreven als handschriften met grafschriften van resp. de O.-L.-Vrouwewerk en van St.-Donaas, St.-Anna, Blindenhospitaal, Eeckhoute-abdij, Dominicanen, Oude kerk van de Carmers, Arme en Rijke Klaren, Annonciaden, St. Trudo, St. Godelieve, Carmelieten, Betanie enz... Het zijn misschien ook handschriften van de hand van Joannes Baptist Donche^[22]. De beschrijvingen in de catalogus: *18de eeuw, oude kalfslederen band, resp. in-4 en in folio, en met vele honderden ingekeurde wapenschilden en grafzerken* sluiten aan bij de vormkenmerken van de andere handschriften van Joannes Baptist. Maar dit is uiteraard nog onvoldoende bewijs voor een toewijzing aan hem. Uitsluitel kan alleen bekomen worden wanneer die twee handschriften kunnen bekeken worden, alleen weten we niet wie ze in 1929 kocht^[23], noch waar ze zich thans bevinden...^[24].

Tenslotte kan men zich nog de vraag stellen wie voor de veiling van 1929 de bezitter was van JBD-SS1 en bij uitbreiding van die hele collectie werken (boeken en handschriften) m.b.t. de geschiedenis van het Brugse Vrije en de stad Brugge? Hij is mogelijk de *Bibliophile Brugeois* van wie op de titelpagina van de veilingcatalogus vermeld wordt dat in de veiling ook een mooi bibliotheekmeubel uit zijn sterfhuis geveild zal worden.

[22] St.-Anna is wel al aanwezig in 606 (van Jan Baptist Donche). Maar net zoals JBD-SS1 een "voorloper" is van het deel St.-Salvator in 691 (van Jan Baptist Donche), zou dit ook een voorloper kunnen zijn.

[23] Niet vermeld in de inventarissen van de handschriftenverzameling van de Openbare Bibliotheek Brugge (A. DE POORTER, *Catalogue* en J. GHYSSAERT, 'Bijvoegsel aan de catalogus van handschriften van de Stedelijke Bibliotheek van Brugge' in: *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 57 (1986), p. 513-529) of van het Brugse Stadsarchief (N. GEIRNAERT, *Inventaris van de handschriften in het Stadsarchief te Brugge*, Brugge, 1984).

[24] We keken ook na of zij zich misschien niet bevonden in de aanwinsten van de afdeling handschriften van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. We raadpleegden twee registers: A: IIde reeks, nrs. 7416 e.v. (1946-), IIIde reeks, nrs. 1-876 (1962-1966), IVde reeks, nrs. 1-458 (1952-1966) en B: IIIde reeks (1967- heden), IVde reeks (1967- heden). In B, IIIde reeks verschijnen vanaf nr 1654 (14 jan. 1980) regelmatig aanwinsten bekomen uit gift van de familie van de enkele jaren tevoren overleden Brugse staatsman Achille Van Acker (1898-1975), maar we vinden er geen grafschriftenboeken in terug.

De *Inventaris van de handschriften in het Stadsarchief te Brugge* stelt dat handschrift 51 (*Merckenweerdigste voorvallen*) in 1929 te koop werden aangeboden op de veiling de Tavernier te Antwerpen^[25] en dat dit de veiling van de bibliotheek van J.B. Coppieters Stohove was. Op het eerste zicht lijkt hiermee de Brugse bibliofiel geïdentificeerd. Maar er duikt wel een probleem op: een Coppieters Stohove met de voor naam J.B. (Jean Baptiste? Jacques Bernard? Joseph Bernard? etc..) uit de 19de-20ste eeuw is nergens te vinden in de vele genealogiën Coppieters, ook niet in de zeer uitgebreide en erg gedetailleerde laatste genealogie^[26]. En al evenmin is in de verwante families Coppieters, Coppieters 't Wallant, Coppieters de ter Zaele, Coppieters de Gibson ... iemand te vinden die hierop zou kunnen passen^[27]. Of heeft men zich vergist in de initialen van de voor naam? De familieleden Coppieters Stockhove in de 19de en 20ste eeuw vormen een erg kleine tak^[28] en we vinden onder dezen die overleden kort voor 1929 ook geen persoon waarbij uitdrukkelijk een historische belangstelling vermeld wordt^[29]. Een Charles-Bernard (initialen C.B., p. 218-220), kanunnik en pastoor van Sijsele zou misschien, mits een schrijffoutje in zijn initialen de verhoopte persoon kunnen zijn, maar hij overleed al in 1917 en bovendien schreef deze in zijn testament: *Je lègue, à la même Université Catholique [K.U. Leuven] toute ma bibliothèque se trouvant chez moi, soit dans l'une ou l'autre de mes maisons rue St. George ou rue St. Jean à Bruges* en ook nog: *je ne veux pas que le plus petit objet mobilier soit publiquement vendu* (op straffe van uitsluiting van de erfenis). Een uitgebreide collectie handschriften en een bibliotheekmeubel op een veiling in Antwerpen

-
- [25] De loten 1108 en 1109 vermelden inderdaad 13 delen van de kroniek van Jozef van Walleggem. Ook p. 9 en 26 vermelden voor de nrs. 18, 85 en 86 dat deze aangekocht werden op de veiling de Tavernier te Antwerpen (daar de loten nrs. 1129, 1119 en 1120) uit de bibliotheek van 'J.B. Coppieters Stockhove'.
- [26] E. COPPIETERS DE TER ZAELE & CH. VAN RENINGHE DE VOXVRIE, *Histoire professionnelle et sociale de la famille Coppieters 1550-1965*, 2 vols. Brugge, 1966 (*Tablettes des Flandres, Recueils* 7 en 8).
- [27] We raadpleegden ook de genealogiën Coppieters Stohove in de *Etat Présent de la Noblesse Belge*, in de *Annuaire de la Noblesse Belge*, 1926, II, p. 152-153, of deze in R. COPPIETERS 'T WALLANT, *Notices généalogiques et historiques sur quelques familles Brugeoises*, Brugge, [ca 1940].
- [28] P. 201- 242 van deel II van de genealogie uit 1966.
- [29] Een veiling van een complete collectie boeken en handschriften is vaak een initiatief van erfgenamen na het overlijden van de bezitter. De andere gevallen waarbij een bibliofiel (een deel van) zijn collectie nog tijdens zijn verzamelaarsloopbaan verkoopt zijn eerder zeldzaam.

zou in elk opzicht een aanfluiting zijn van die testamentaire voorwaarden. Dit lijkt dus ook een dood spoor.

Misschien moet J.B. Coppieters Stochove als herkomstvermelding aan de kant geschoven worden. Dit werd aangetroffen in potlood op een blaadje op een ander stuk dat ook in de veiling werd aangeboden, een handschrift van Pierre Le Doulx (*Levens der Geleerde ende Vermaerde Mannen Der Stad van Brugge*)^[30]. Misschien is het niet meer dan fout giswerk van veilingmeester De Tavernier of misschien van die Brugse bibliofiel zelf, maar dan omtrent een vorige bezitter van het handschrift Le Doulx? De laatst gekende bezitter van het handschrift *Levens ...* van Pierre Le Doulx was de Bruggeling Anselme Jean van den Bogaerde (Brugge, 1776 - Brugge, 1866). Maar tussen 1866 en 1929 kunnen er nog meerdere andere bezitters geweest zijn.

Indien we aannemen dat alle loten in de inventaris onder het hoofdstuk *Histoire du Franc et de la ville de Bruges* van één zelfde persoon afkomstig is, dan leefde deze nog in 1894, want dat is het meest recente jaartal van een dozijn Almanakken van de Provincie West-Vlaanderen (lot 1086, waarvan 8 van na 1880).

Meer konden we voorlopig niet vinden, de vraag naar wie de bezitter(s) voor 1929 van JBD-SS1 en die belangrijke Brugse verzameling in zijn geheel waren, blijft nog onbeantwoord.

Wie méér weet mag het ons steeds melden ...

PIETER DONCHE

[30] Mededeling van N. Geirnaert, Stadsarchief Brugge van 18 november 2011. Het bedoelde hs. van Pierre Le Doulx is hs. 18 vol. 1 uit de *Inventaris handschriften Stadsarchief Brugge*.